

כג

בענין הצמצום והשגחה פרטית

אל מע"כ ידי"נ הרה"ג אשר לו יד בנגלה ונסתר ירא-שמים מצוין מו"ה יוסף ליב זוסמן שליט"א. אחדשה"ט וש"ת באה"ר.

כת"ר שליט"א שואל אם הגר"ח מוואליזין ז"ל חולק על רבו הגר"א ז"ל בענין הצמצום? כי דעתו הוא כדעת הגאון בעל התניא ז"ל, וכמו כן מה הוא כונת הגר"א ז"ל שכותב שאין השגחה פרטית רק על ישראל? ומהו בכלל המחלוקת בקבלה בין שיטת החסידים לשיטת הגר"א ז"ל דכל רז לא אניס ליה? עכ"ל.

אהובי ידידי! בעת שאני למדתי ועסקתי בקבלה ראיתי שיכולים להשוות את כל השיטות אלא שהאר"י הק' והגר"א זכרונם לברכה למדו אותנו תורת הקבלה ובכדי להסבירה היו מוכרחים לדבר במשל ומליצה ולכן טעו אפילו כמה גאונים בהבנתה וכל אחד אמר הסברים אחרים, ואילו תלמידי הבעש"ט ז"ל למדו אותנו תורת המעשה של הקבלה — הודיעו אותנו איך להתנהג עפ"י קבלה. ע"י הספרים שלהם מבינים התוצאות מכל הפעולות של הבריאה, מבינים אז גם הפשט בכתבי האר"י הק' ובהגר"א ז"ל על בורים ואין ביניהם כל סתירות.

ועכשיו אתחיל להשיב בענינים ששאלת ענין הצמצום — הלא האר"י הק' מתאר הצמצום כפשוטו באריכות גדולה, ובכל זה מביא את הזוהר בפרשת בהר סיני דף ק"ט בר"מ ובפרשת פנחס רכ"א והקדמת ספר התיקונים סוף דף ד' שאין סוף הוא ממלא כל עלמין, אנת הוא לבר מכולא ולגאוו מכולא ולעילא מכולא ולתתא מכולא ולכל סיטרא, הרי מפורש כדעת הבעש"ט שהצמצום הוא בהעלם שאינו מגלה אורו רק ע"י הקו, ואם אדם קדמון יכול להסתיר עצמו עד שלא מתגלה לאצילות אפילו, ועתיק-יומין הולך גם למטה מאצילות יותר מאריך-אנפין ולא מתגלה כל-שכן שאיך סוף יכול להסתיר עצמו מבלי להתגלות וזה נקרא צמצום—מצמצם עצמו. שהמקבלים לא ישיגו אותו, ואפילו אדם-קדמון אינו משיג אותו יותר מכפי השגתו, והצמצום יורד ויורד עד דרגא קטנה של ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו שאינו מכיר שבעליו הוא ג"כ מקבל ממישהו, ועד שיכול להיות אדם יותר גרוע מבהמה עד שלא מכיר שיש בעל-הבירה כלל ח"ו, ודעת כולם הוא ברור שהצמצום הוא בהעלם מהעולמות — ועולם הוא לשון העלם ודו"ק — ותלמידי בעש"ט שהשתמשו בקבלה למעשה אני זוכר זקנים שנסעו, בצעירותם, להאדמו"ר הגה"ק ר' משה מקוברין ז"ל ולהאדמו"ר הגה"ק ר"א מסלונים ז"ל (בעל חסד לאברהם ויסוד-עבודה) שחזרו על אני-מאמין בכל יום בשפת אידיש ואמרו: אני מאמין שאני מאמין שאתה ממלא כל עלמין אפילו בתוכי, וסובב כל עלמין אולם לא ישיגוך משיגי הגוף כי אין לך דמיון כלל ע"כ. ובודאי שמעו כן מרבותיהם זיע"א. והנה אפילו הגלויים באצילות הם כסדר העלם וגילוי ולכן יש כל כך דרגות באצילות, ועליות וירידות, ואגלה לך

סוד מנעולא ומפתיחא בזהר שכמה מקובלים טעו — בחשבם שזה קאי בעת שמלכות עולה לבינה — צריכה לנעול האור, וזה טעות כי דרגת כתר אחד אנו מתפללים כל חדש שתחזור כמו שהיתה קודם מיעוטה, וכל עבודתינו היא שמלכות תעמוד במקום בינה ואז אין דינים וכעס בעולם — ובארתי זה בספרי טעם זקנים — אלא הכונה הוא על אריך-אנפין כשמתגלה הכתר כל זמן שהעולם לא עלה לדרגת אצילות לא יכולים לסבול אור הכתר — ויגועו כולם — ולכן בעת פתיחת הכתר להשפיע באצילות אז מלכות סוגרת את אצילות בעולמות למטה וזה שאמרו על אור-הגנוז, איפה גנוז בתורה שבע"פ כי מלכות נקראת תורה שבע"פ וזהו סוד אות א' דאחד ואות א' דאמן שכתוב בזהר המאריך באחד יש לו קיצור ימים והמאריך באות א' דאמן מאריך ימים כי באמירת אחד אנו פותחים הכתר ואז נפסק כל השפע בעולמות כנ"ל אסור להאריך אולם באות א' דאמן אנו פותחים את אבא ואמא אז מצוה להאריך כי אנו כל פעם רוצים שזעיר ומלכות יעמדו בדרגת חכמה ובינה, וד"ל ואין להאריך יותר.

ובענין השגחה פרטית גם כן אין סתירה בין הגר"א ז"ל לבין הבעש"ט ז"ל. אף שהבעש"ט ז"ל כותב שאפילו עלה הנופל מאילן וגוש עפר הזו ממקום למקום הוא בהשגחה פרטית, ואילו הגר"א ז"ל כותב — וגם בכמה ראשונים נזכר, שאין השגחה פרטית רק על ישראל מ"מ כולם דעת אחד להם, אלא שתורת הלימוד לחוד ותורת המעשה — להשריש האמונה — לחוד ולימוד צריך הסבר והבנה, והוא השגחה בלימוד הכונה השגחה לקיום הדבר ובכל דבר ע"י השבירה וע"י חטאו של אדם הראשון יש חלק אשר יחזור לישראל — ועל החלק הזה נאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב ויש השגחה פרטית. ובצומח ובדומם נמצא ג"כ חלק זה וכל החלקים האלו נקראים ישראל כי מישראל המה ויחזרו לישראל אולם יש חלק מהסיגים שלא יחזרו לישראל ונאמר יש נספה בלי משפט, ואיך יכול להיות דבר כזה? ואומר הגה"צ ר' ישראל סלנטר ז"ל יש משפט כזה שיהיה נספה בלי משפט — מלך גוזר עליו שיסורו ממנו ההשגחה אם יהרגו אותו — יהרגו אותו — ולא יהי' משפט לרוצה ואם יחיה יחיה, ודפח"ת. ונמצא בתורה הגלויה דבר כזה, רוצח שהרג בשוגג דינו לשבת בערי-מקלט, ואם יצא מעיר מקלטו הדין הוא שמסירין ממנו ההשגחה ועל הרוצח הגואל הדם כתוב מפורש אין לו דם וגם על אחרים, יש מי שסובר שכל אדם אינו חייב עליו ואם אף אחד לא יגע בו יחיה, כן כל חלק שלא יחזור לישראל יש משפט קדום בפסוק ושם רשעים ירקב — הוא בודאי ירקב — אולם אם הרקבון יבא היום או מחר אין השגחה מדייקת כי אצל הבורא ית' ההוה והעתיד שוה ואין הבדל מתי יבא הרקבון, ובכן בתורת הלימוד למד הגר"א ז"ל היטב שההשגחה סובבת רק על ישראל ולא על החלק שנשאר אחרי שיצא ממנה נפש ישראל, והבעש"ט ז"ל שמדבר מענין מעשה — ולהשריש אמונה — צריכים לדעת שגם עלה הנופל מאילן וגוש עפר הזו ממקומו יש ע"ז השגחה — וג"כ הכונה מפני נפש הישראלי הנמצא

בתוכו — ובכתבי האר"י ז"ל שמדבר בגלגולים בצומח כותב ג"כ מענין עלה הנופל מאילן שזה לתיקון המגולגל, וגם כונת הבעש"ט הוא לעורר את הצדיקים כשרואים עלה נופל וכדומה כל שינוי שיחשבו אדות זה ויתפללו שאם יש שם נפש שיעלה, כי על הצדיקים לקרב הכל מה ששייך לישראל בגדר שלום שלום לרחוק ולקרוב, כי התקרבות הצדיקים פועל הרבה וצא וראה מה שכתב רבינו חיים וויטאל ז"ל על מאמרם ז"ל עה"פ עוד ישבו זקנים וזקנות וכו' ומשענתם בידם, עתידין צדיקים שיחיו את המתים (פסחים ס"ח). באיזה מתים הכתוב מדבר? אם קודם התחיה הלא אי אפשר לחיות מתים? ואחרי התחיה הלא לא יהיו מתים? אלא שבארץ ישראל יהיה תחיית המתים ארבעים שנה מוקדם לחו"ל, ובמשך זמן זה הצדיקים שקמו לתחיה בירושלים יהי' להם הכח להחיות קרוביהם בחו"ל קודם הזמן רק הוא כותב לקרוב שע"פ דין צריכים להתאבל עליו (אב, אח, וכדומה). אולם דרך הבעש"ט הוא שמי שמתקרב לצדיק הצדיק קרוב אליו יותר מאח. לכן אמרו ז"ל עתידים צדיקים שיחיו את המתים — ולא הזכירו לקרוביהם — ודו"ק. וזהו שכתבתי שדרך הבעש"ט ותלמידיו ללמד הקבלה למעשה. ובכן הוציא כללות הלימוד מה יכולים ללמוד מתורת הנסתר. ולכן מהנהגה מבינים יותר פשט הקבלה מלימוד. ודו"ק. כי הלימוד הוא כולו במשלים. כידוע.

ג. ב. עיין בביאור הגר"א ז"ל בספרא דצניעותא פ"ה ד"ה והכלל שכותב בזה"ל: כל מה שהיה והוא ויהיה עד עולם הכל כלול בתורה. כו', ולא הכללים בלבד אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין וכו' וכן של כל מין בהמה וחיה וכל בעל-חי וכל עשב וצומח ודומם וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם בכל מין ומין כו' ומה שיארע להם ושרשם כו' עכ"ל.

ואם בתורה כתוב מה שיארע לכל צומח ודומם וכל הפרטים שלהם הלא מוכרח להיות השגחה פרטית שיקום בהם מה שכתוב בתורה אלא בודאי בחלק ישראל שבהם יש השגחה פרטית גם לדעתו ז"ל. ודו"ק.

כד

בעזה"ת שבת תש"ב פעה"ק טבריה תו"ב.
כבוד ידי"נ הרב הגאון המפורסם לשם ולתפארת כ"ק האדמו"ר
מוהרי"ל אשלג שליט"א.

אחדש"ת באה"ר ואה"ע.

עפ"י עצתו עיינתי בספרו בית שער לכוונות בענין העליות העולמות, וראיתי בסופו שמשיג על כבוד הגה"ק מהרש"ש זצ"ל, והיות שלדעתי כל הקושיות הם לא מכריחות לבטל דבריו, כי בקל יכולים לתרצם, אמרתי לציין מה שעלה בדעתי בכוונת דבריו.

(א) **נראה** שאין דברי הרש"ש מבוססים כלל על פרק ב' משער כללות אבי"ע הפרק השלם שהעתיק כ' הדר"ג שליט"א, רק על פרק י"ב דשער דרושי אבי"ע שחסר אצלינו לגמרי כי חסרים שמה חמשה פרקים כי כן מזכיר כמה פעמים בנהר שלום שסומך על פרק זה ומה שכתוב ברחובות הנהר פרק ב' הוא טעות סופר וצ"ל פרק י"ב, כמו שכתוב בנהר שלום, וגם פרק ב' שמביא כבודו לדעתי אינו סותר כלל כי תחילת אצילות של א"ק בתוכו היא האורות טרם שנעשה הפרסה כמו גמר התיקון ורק באמצע הי' שינוי, ותחילת המעשה וסופו מתאימים בכל דבר וזה שכתב הרב כשהאציל א"ס את הכתר כו' וכן מפורש בפ"ה דשער התיקון וז"ל והרי נתבאר מה שהיה קודם התיקון ומה שהי' אחרי תכלית כל התיקון אבל באמצע הי' שנויים רבים.

(ב) **כ' הדר"ג שליט"א** שואל איך נעשה מהפכה גדולה כל כך, פשוט לא הבנתי כי על פי רש"ש לא הי' כמעט כל מהפכה כי אחרי שהנקודות התחמשה היו זה למעלה מזה כולם באורך הקו כל אחד כשיעור קומת הגלגלת, וכשנתוסף אור רב ממ"ה וב"ן החדש נתרחבו האורות בכדי שכתר דכתר דא"ק תתפשט עד למטה וכתר דכתר של אצילות תעלה עד למעלה וכתר דכתר של בריאה עד למעלה וכמו כן כל הכתרים אחד על השני למעלה ועוד עד הסוף למטה ואחר כן החכמות, ממילא אם נתלבשו כל אחד על השני נעשה עובי גדול ודבר רוחני בקל להתרחב ולהתפשט בפרט ע"י הוספת אור גדול ואין כל מהפכה, — וכן הי' מקודם בתוך א"ק רק כשנפרד הב"ן דב"ן דמ"ה ונתחבר עם הס"ג ויצאו דרך העינים אז הי' מהפכה וכשבא שוב האור הראשון בקל נעשה כבתחילה, רק מחוץ לא"ק.

(ג) **כ' הדר"ג שליט"א** רוצה לפרש שהתיקונים שכתוב בפ"ה משער התיקון ובמב"ש ש"ב ח"ג על גמר התיקון אחרי ששת אלפי שנים, ופלא שלא ראיתי בשום מקום שאז יהי' שנויים בסידור המדות רק מה שיבורר כל הבוררים ויתוסף האור וימלא כבודו את כל הארץ שזו"ג יאירו שיהיה בשורה בגדר אריך דאצילות — אבל בסדר כמו שהם מסודרים עכשיו רק יעלו העולמות בתוספות אור כנ"ל, ולדעת הרש"ש הרב מדבר בכל מקום בתיקון ובסדר נקודה אחת וכן הי' בכל הנקודות.

(ד) **מקשה** על הרש"ש שכתב שקומה א"א מתחיל מטבורא דא"ק פשוט שהרש"ש כולל באריך גם עתיק — כי אריך ועתיק הם ביחד לז"א רק בחינה אחת של יחידה — כי כל עליה היא כשעולה עליה שלמה של חב"ד שלם או של נשמה או של חיה או של יחידה — וכשהז"א עדיין במדריגה קטנה אז ישסו"ת בעצמו הוה עליה שלמה של נשמה — ואח"כ או"א עילאין שהם הרבה יותר גדול מישסו"ת כמו שכתב הרב כמה פעמים כי כל מדריגה עליונה היא גדולה הרבה פי כמה אלפים מהתחתונה אבל כשיש לו כבר נשמה עליה אחת נקרא או"א

לבחינת חיה וכשיש לו כבר חיה עתיק ואריך ביחד הם רק עליה אחת של יחידה — אף שעולה לאט לאט מתחילה בנה"י ואח"כ בחג"ת ואח"כ בחב"ד של המדריגה העליונה — אבל אין מונין רק עליות שלמות של בחינה שלמה של נשמה וכו', והנה ראיתי לכ' הדר"ג שליט"א שכותב שדרכו של הרב הוא כשמונה גם עלי' לישסו"ת הוא מזכיר גם את עתיק רק כשו"א כבר עומד בישסו"ת אז עתיק כבר עלה למעלה מאצילות הוא מזכיר רק את אריך עיינתי במקור העליות של ז"א שחושב הרב מתחילת גדלות ז"א בשער המוחין פ"ז שמתחיל מעלייתו לישסו"ת ובפ"ח ממשיך עלייתו השניה לאו"א ואח"כ לאריך וכותב כשעלה לאריך יש לו כבר יחידה בשלימות ולא מזכיר את עתיק — הרי שכולל עתיק באריך וכן דרכו של הרש"ש.

(ה) עוד כותב כבודו ז"ל ויותר מזה כי מהנחה הנ"ל יצא לו לפרש שבעליה א' עולה א"א לראש הס"ג, לדעתי לא בשביל הנחה הנ"ל אומר כן — רק היות שהכתר הוא עצמות אור האון — ובהיות שקיבל העצמות מרחוק לכן נעשה הפגם בנה"י שלו כידוע — לכן העליה הראשונה שלו לקרבו לאון ועיין בדבריו כשחושב סדר העליות שז"א עולה לישסו"ת וישסו"ת לאו"א ואו"א לאריך לא כותב שום טעם כי כן היא סדר העליות רק כשמגיע וחושב וא"א לאח"פ הוסיף שלשה תיבות שהם אורות האון, הרי כמו שכתבתי וכתב שהם ולא שהוא מפני שהיא כולל עתיק באריך וכנ"ל.

(ו) מקשה שיש סתירה לדבריו משער הכוונות בדרוש הסעודה שכותב הרב שא"א עומד אז במקום ההין דא"ק וכותב כבודו שבשער מול"מ מבואר שהוא בכח"ב דגופא דא"ק ולדעתי שבאותו השער משמע שכמו שיש למטה כך גם ברישא דא"ק יש שלשה י"ה בכתר ובחכמה ובינה ומקום ההין שחושב הרב יכולין לפרש על ה' אמצעית דבינה דאבא עילאה שהיא במקום ע"ב חלק העליון של האון למעלה מהנקב של האון ואור האון שהוא ישסו"ת וס"ג מתחיל מנקב ולמטה וכן משמע לדעתי בפרי עץ חיים בקידוש של שבת בבוקר ושכן דעת הרש"ש.

(ז) עוד מקשה כ' על הרש"ש מענין מ"ה החדש ועיין בשער הקדמות כמה דרכים, ובשער השבירה פ"ז ופ"ח מבואר בדברי הרש"ש שמ"ה החדש היא בחינת היסוד מ"ז תחתונות דא"ק וכלול מהו"ק כולם שהם חג"ת ונה"י. וגם הבן כתוב שמה היא עטרת היסוד דכל אחד ודעת הרש"ש דרק המלכיות דעטרת היסוד הוא הב"ן הישן, והט"ר של עטרת היסוד הוא הב"ן החדש שנוצר שמה בדברי הרב, וכמדומה שראיתי באיזה מקום כדברי הרב שמ"ה החדש היא ז"א דא"ק ונקרא חדש שהי' טמיר שתי אלפים שנה שיצאו מקודם לו עקודים ונקודים והוא יצא מחדש וזה היא דרכו של הרש"ש ז"ל, ומה שהרב מביא שהבן הוא בחינת ס"ג זה היא בן הישן שנשתתף עם ה' העליונה למעלה מהפרסה ויצא דרך העינים ונתערב